ZRZESZ KASZËBSKÔ

CZĄDNJIK
KASZEBSKJICH ZAJMOV

V MJONO BOSKJI
NORODNI VZENJIK

Vëdovający i redaktor wodpovjedzalni:
IGNACY SZUTENBERG — GDYNIA
ul. Swiętojańska 14.

»Zrzesz Kaszëbskô« vëchodô 1 roz v mjesąci. Przedpłatnô je rocznje 3.00 zł; kvartalno 0,75 zł. Cządk 25 gr.

NR 8 | KARTUZE, zélnjik 1938 | ROK VI

CENSEMUS GERMANIAM...

Dziseszé Njemcë Hitlera, zagrożającë spokojovi Europë, imperjalisteczno nastavjoné v szczegle procem norodom słovjańskjim, to njebezpieczni vrzod na celsku naszigo kontinentu. Żoden zdrovo meslący człovjek nji może sę zgodzec z tim, abe v cządze ternjeszim sę zgrovało na jego dobro, a navetka żëcé; reszta ze stateczmotë protesteje abo przëklaskuje. V jimję czegu tak sę robji? Na to njima vëjasnjenjigo — to vszedni rozboj, a chto starô sę go wuspravjedlevjic, som sę le wosmjeszô. Przëboczmë le so artikjel z „Manchester Guardian", chteren Njemcom vskozeje drogę kolonizaceji na... vschod! Hevoż Anjelczicë są przënęconi do tego ôrtu metodov i sami sę na nje zgodzają — ale varenk: nji muszą jic procem jich interesom.

Probka zachłannoscë faszezmu — to zavojovanjé Abisinjiji, Chinov, Austreji. Njewudonô na szczescé probka — to Czechosłovacejô. Ti wostatni nje zlęklë sę njemjeckji zgrovë, le vëkozelë v kriticznech dnjach vjele zëmni krëvji. Nje je przëtim wuspravjedlevjoniks. Hlinka navetka norodną deją za vrogji stanovjiszcze procem Pragji v takji chvjilë. Nje je też wuspravjedlevjoni vjikszi dzél prasë polskji, dmuchający v zorzevjé czesko-słovackji. Żeli sen wo vëszoscë germańskji rasë nji mô stac sę javą, to je to zadanjé vespolnigo i sparłęczonigo bloku vszetkjich norodov i państv słovjańskjich v wopjarcim wo Zochod. Timczasę v svjece słovjańskjim je rozdzarcé, wuprocemnjenja polsko-czeskji sztołteją sę ve vërazno njeprzëjacelskji. A pamjętac przënolegô, że Czechosłovacejô je pjerszim etapem planov Hitlera. A potimu? Nje volno dopuscec do te, be v njebezpjeczni chvilë zochod Europë wod nas sę wodvroceł.

V Polsce kvestejô njemjeckô nje je provdac tak groznô, jak v Czechosłovaceji, ale je njebezpjecznô. Na Pomorzim i ve Vjelgopolsce je jesz za vjele zemji, za vjele społdzelnjov i fabrikov v rękach njemjeckjich. Timczasę valka z njimi jidze barzeczko wospale. A co nogorzij, że vjele nom nasłonech ledzi jesz po dzis dzeń nji może wodrożnjic Kaszebov wod Njemcov. Valczelë jesmë z Njemcami wod samigo początku dzejov, a v svjądze ti valkji wutracelë jesmë terene z wobech stron Wodrë — a ekspansejô Polskji szła v kjerenku na vschod. Na terenach zos, zabronech przez Njemcov, v knjazestvach pomorskjich, na Misznji, Łużecach, Szląsku etc. mjeszkają vedle teoreji zhisterizovonech Njemcov „Urgermanen" — chterni Prësom delë vjele vjelgjich ledzi. Pretenseje Njemcov sigają jesz dalij: Goebbels wogłoszô, że prziscé Polskji do morza provadzi przez wodvjeczné zemje germańskji!

Starorzimską devizę „divide et impera" — realizeją Njemcë z całą svoją vëtrvałoscą na vschodze. To przëboczivomë tim Słovjanom, co wokazeją vjicij żecznoscë Njemcom, njiżle Czechom i tim Polochom, co ve Gduńsku vjidzą mjilij svastikę hitlerovską, njiżle kaszebskjiho Czornigo Grifa. Tim wostatnim przëboczivomë lata 1307—1309: Łokjetka, Svencę, Krzëżokov i Branjiborzov. A historejô sę povtorzô...

Kaszebji

Pamjętojta, że Njemcë to nasz novjikszi vrog — won nama vëdar najô wojcovjiznę, dëszę i vjarę — won z najich pobratimcov nad Wodrą zrobjeł novjikszech vrogov Słovjańszczeznë; przëkozanjim naszim je boj z njima na smjerc i żëcé!

J. M.

SŁOVJANJE Ë KASZEBJI

Nje jidze tu nama wo wodnovjenjé spjerkji, jakjim je stanovjiszcze Kaszebov v trojni rodzeznje słovjańskji. Ta bo kvestejô — zdovô sę — nje bądze njigde rozstrzëgnjętô tak jasno, jakbe nowuka tego prażeła i bądze za to polę domeslenjigo ë poezeji. Nje je też vożną — hevo tech czôs. Słovjanovje, choci za gves starszé plemję anjigle Germanovje, v dzejach svjata zajimają dotądka mol skromnjeszi njiżle hene ne. Nje jidze, vjidzi sę, tak baro wo długotę czasu, kuli pravje wo zveskovni varenkji i wo vortosce kulturalné, jakji vëtvorżełë norode a wóne rozstrzigają wo znaczenjim czilże wo starszeństvje norodov. Hevoż Słovjanovje tak pozdze vzenjikają ve vjidze kulturë, vjidze bjijącim wod Rzimu, że le z grędzim so dobelë jakji takji môl kole tego wognjiszcza, a co slode njich je ë beło, wostanje vjerę navjedno ve mgle njevjadë.

Jidze nama wo dobetnjenjé njechternech gvoscevoscov v rozklecim kulturë słovjańskjich norodov i wo konsekvencje z tech gvoscevoscov płenjące. Hevoż dva są dzejovi czennjikji, co decideją wo rozklecim norodu v Europje: Zetknjęcé sę z państvem rzimskjim a pozdze: chrzest. Woba te czennjikji są terusku zloné i zmodifikovoné. Norode europejskji, chterne sę zetklë z Rzimijanami, są dotądka mjarodajnima v svjece. Słovjanovje do njich nje noleżą. Pozdze decidova wo rozklecim norodni kulturë kolejnota przëjęcigo nowukji Christusovi i stępjeń przejimanjigo sę nją. I hevo belë Słovjanovje njezveskovno postavjoni, le më Kaszebji jesz nji nogorzij. Norodnô jesta ve vëszszim znaczenjim poczęła sę wod chrztu. Chrzescejaństvu i jegoż krzevjicelom zavdzęczają pomorskji knjazestva svoj rozkvjit. Potimu jednak wuprocemnjenja politiczné i religijné poczinają sę rejnovac. Na Pomorzanach decidejąco zagrędzełë dva fakta: njemjeckosc i leterskosc.

Hevoż ze vszetkjich nabotov (wpływów) Zochodu na Słovjanov nomocnjij zagrędzełë na njich chrzescejaństvo i civilizacejô łacińskô — abo jejich spaczenjé: sekcarstvo i germanjizm. Polskę wusztołtovałë katolicezm i civilizacejô łacińskô. Całi sens jeji dzejov, całi vsebot (treść) słova n o r o d abo kultura polskô, navetka sens jestë Polskji mô v njich svoje vëtłomaczenjé, hevoż v tim, że Polskô (jedinô ze słovjańskjich norodov) sę mogła woprzec — poprzez pustkovjiszcze protestantizmu i jinszech herezeji wo Rzim papjeskji i — poprzez morze germańskjich nabotov wo Zochod. Dze germanjizacejô szła v parce z protestantizmę, tam nje wostało szlachu po Słovjanach, tak v woczach naszech gjiną: zopodni Pomorzanovje, Łużeczanovje etc. Seła njiszczecelskô je jich tak vjelgô, że bodej vschodovô barbarezacejô nje zagrędzeła tak fatalno na ledach słovjańskjich. Wuprocemnjenja, chternim wuległë vschodovi i połnjovi Słovjanovje, choci są analogiczné, wostovjomë slode rozvożanjigo, nas bo Kaszebov nje ticzą. (Je to jedno z dzejovech dobrodzejstv ze stronë Wopatrznoscë). Dze te nabote dzałają v dzëlu, tam Słovjanovje njetelko są barzeczko zahamovoné v rozklecim kulturalnim, ale navetka z trudna trzimają svoją norodną jestę. Przëkłade: Rusce, Czesze, Kaszebji. Rusejô zavdzęczô koneksejom germańskjim wod Pjotra, zvonigo przez Njemcov Vjelgjim — carat i marksizm, woba kulkovje (grabarze) tego novjikszigo i nobogatszigo materjalno i dechovo norodu słovjańskjigo. Czeche, nobarżij zamjiłevoné v volnoscë norod słovjańskji, wopjarłë sę provdac dobetno germanizaceji i temu zavdzęczają bët politiczni, ale także zvalczałë katolicezm i to jego njeszczescé, podczas kjej norod słovackji wobok njego spanjało rozkvjitô. Wu nas Kaszebov germanizacejô i wostatecznô zogłada norodnô kanęła dopjerzë wu greńcë katolicezmu. Më dziseszi Kaszebji zavdzęczomë v pjerszim rzędze katoleckosce przed nabocim polskjim wuretanjé dzejovigo bëtu. Je juverno jak z Mazurami varmińskjima, chternech nje wuretel navetka bezpostrzedni zvjązk z Mazovszem anji vjelgô seła etnjicznô jich krëvji mazurskji.

Żeli dobetnjimë, co z tego svjądeje, że dlo Kaszebov je jediné wopjarcé jak nomocnjeszé wo Koscoł i wo Polskę — to vjicij jakno redosné stvjerdzenjé njiżle jako vëmog. Nji mô to też znaczec, jaknobe to „wopjarcé" beło jedinim i vszetkjim, co nom vëpodô czënjic. Mającë v katolicezmje jediną dzis możlevą formę ducha, a v civilizaceji łacińskji (polskji) nolepszą formę żëcigo z postrzod znonech ë vëprobovonech, momë wobovjązk vlevac v te forme svoj vsebot (treść), v njich rosc i sę tredzec.

(Postępni vątk)

A. Labuda

Wo pomorskjich bogach ë duchach

(vedle mitov mirachovskjich)

Czôs pjervech beło vjele bogov ë duchov na Vjelgjim Pomorzim, a beło z njimi dobrze przodkom naszim. Wone to strzeglë norodni jestë, norodni kulturë, movë ë zveczë. A za to mjeszkałë v pesznech kontinach i doznovalë poczestnoscë tak ve vësokjich pałacach, jak i v njiskjich checzach.

Le wodkądka zębjiszcze cezenë poczęło sę vzérac wod zopodu, kontine szłë v popjoł ë rejne. Navetka przednjeszi z bogov wostelë bez checzë ë daku. Muszelë sę tacec po bezlednech pustkovjiszczach abo v głębokjich lasach. Le kjej i tam cezena zazdrza, bogóvje ë duche szłë na vzenjik słuńca, coroz to dalij ë dalij.

Szłë vjedno na vzenjik ë v nordę: wod Elbë pod Vjisłę, wod Njecë pod Bołt. Tak v cządze długjich stalati przëvanożełë jaż do nas, do modrasti krojinë. Hevo to nalazłë bezpjeczni mol v kaszebskjich lasach, dze jesz cezena nje doszła. Z lubocim słechają wojczesti movë ë spjevë, bo bez nji żëc nji mogą jak lebi kvjôtkji bez słuńca.

Przednjeszi z bogov, jak B j e l o b o g, C z e r n i b o g ë P ł a c z ë b o g żeją jesz po dzis dzeń v podanjach, povjostkach ë bojkach. Żeją svojim tajemnim ë dzevotnim żëcim bojkji. Mają svoje sedłovjé zdola wod ledzi, bo głębok v przesnożech lasach mirachovskjich. Tam mjidze jezorami Leboszczem ë Klęczenem — jak godka jidze — na vësokjim podgrzepjim mjoł roz kjedes Bjelobog ë Czernibog wuroczesto przëjimac S v a n t e v i t a, vënëkańca z Arkonë, S v a r o ż ë c a z Retrë, T r z ë g l a v a ze Szczecena, dalij G e r o v i t a, boga vojnë, P o r e n u t a, strzeżącigo vjernotë małżeńskji, P a r o n a, boga pjorenov ë vjodra, Ł a d ę, bogjinę mjiłetë ë pjękna przirodë, G u s k a, ducha dzejovi spjevë, V j ę t k a, ducha muz ë pesznech vjętov i jesz vjele, vjele jinszech bogov ë duchov, vënekańcov z dalekji Pomorskji.

Pjervij lud zbojoł sę tech bogov ë duchov, dzis bogovje ë duche zbojają sę ledzi i tacą sę v głębokjich lasach. A zbojają sę bodej wod tech czôs, jak nastoł J a s t r z ë b o g. Czernibog począl bodej vojovac z Jastrzëbogjem, bo hevo tak godka jidze:

Nomłodszi Klęcza, co beł na zomku knjeza v dalekji nordze, varceł do wojczestech stron i jął godac:

„Njima Bjeloboga, njima Czerniboga,
le je jeden Bog — Jastrzëbog".

Za to na Jigrzeczni na zimkovech jigrach skozoł go Mirchov na „płaczka". Le won sę nje vërzek Jastrzëboga. Tej Czernibog vpod v straszni gorz, vezvoł Gerovita i Parona. A kjej z mocë Parona pjorene poczęłë bjic, gora drëżec i jezora kjipjec ë bołdovac — Gerovit vëpuscel z łęka trzë strzałe i trzech wostatnech Klęczov padło trupę na grzepje Płaczëboga. V dalszech pobjitvach Czernibog ręką Garicza, vastë na Garecznjicë zabjił Dargoleva i Elbenę, peszną corkę knjeza Mirchova. Njedługuszko potimu trzë zomkji szłë v parzene, v popjoł ë rejne: Mirchovo, Klęczeno i Garecznjica.

V rejnach tech zomkov mają po dzis dzeń svoje sedłovjé i wutacenjé vjele duchov, jak M o r l a v a, co cherę roznoszô i robji vjeszczech ë wopjich, M o r a, co ledzi i dobetk morzi, M u m o c z, co łechli v zotore jezor, rzek ë stedzeń, C h o c h o ł k, co v lasach ë gorach chocholi i podkorbjô ledzom, Ż e t n ô M a c, co mjeszkô wob lato v żetach, vëzdrzi jak żaba ze zvjisłima pjersami ë woczami jak talerze, K a n j a, co vëzdrzi jak storô panna z pogubovonima skarnjami ë żołtą mjazdrą, vjeczno pragnjącô przëjimô latem szlachotę jastrzibę i żłępje deszcz z chmurov, P o ł n j i c a, co njigde nje zazna szczescô mjiłoscë. Ta vanożi calechni lato wo przipołnjé nad rzeką Lebą, a kjej wuzdrzi snożé dzevczątko kochoné, co jidze szekac njezaboczkji, chłosci jé słodkjim głosem na zberk rzekji. Tej Mumocz sę wodezvje z głębji:

„Czas, godzena, czas!
Jô żdaję na vas!"

I Połnjica zozdrosnô spjichô dzevczę do rzekji:

„Czas, godzena. czas!"

— V Kartuzach v ville sp. Majkovskjiho wostała wodemkłô vistava historeczno-kulturalnô. Na vistavje vëstavjoni są dokumente, rękopjise, ksążkji, fotografje, cządnjikji, vzére sztekji ledovi, vëszivë ëj.

— V Varszavje, v „Zachęcie", vëstavjile wodnovjoni wobroz połwostrovu helskjiho z XVI st. Wobroz pochodzi z koscoła svôrzevskjiho, dokądka przińdze nazod.

— Dnja 18. VIII. mijô 10 lat od założenjiho „Zrzeszenia Regionalnego Kaszubów" v Kartuzach. Ti, co mesl tę rzucele i ję vëkonelë, bele v. A. Labuda i J. Trepczik.

— Dnja 12. VIII. tr. wumar ve Vrzeszczu (V. M. Gduńsk) Kaszeba Antoni Rompczik, chteren przed vojną vjele zrobjił dlo wodbudove Polskji.

Dechu, v kroj lecë Veletov
Zarzekłech budzec wotrokov...

VZENJIK ARKONË

Tragedejô v 4 aktach — AKT PJERSZI

5)

Ale cež? Czeję jakbe spjik
Szed na mje i zgjiboł do sadnjęcô.
Skarń moja je zgrzanô (sodô). Ja, cež to dô?
Czeję jak stredzałi... To snjik...
I wocze mje scigô i nogji mer...
Jak z glene mje głova v tił jidze ter'.
To... — Ark... — — Tam vjidzę — kontina!
Zemjo, ju jes mje wuziba.
(Cechnje, wuspani, zôs na zdrz. vchodają bjołi deche
z Guslorzę na przodku — je zmrok).

Zdrzadnjô 3.

GUSLORZ (vskozivającë na Aliksa):
Tu leži.

DECHE:
I z nje mô vstac Pomorzkô?

GUSLORZ:
Leno z nje rozdergô...

DECHE:
Ji głos?

GUSLORZ:
Moji won guslë povstë spjev
Roznjese...

DECHE:
Vszetkjim dô z nji grez?

GUSLORZ:
Do gvosni ju zgrovë do lubjenjô
Tego, co vardze zczvordelë.
Geronji chebą zmuždželë,
Bracô naj gorzę zmoglë też.
Oh, pravje dlo vaju chcę, brate, dac
Wocmanjô z dzejov najech spjev;
Dlo vaju mô guslę won rozdergac!
Won z VCZORA mô znankji jesz bene se,
Won VJITRA mô blizę v se zoczątku.
Jesz słabą, le dosc ju pod wognjiszcze,
Co parłęcz wod Vjislë do Elbë dô
I dvjignje Pomorzką nom z wupodku,
Bratov, kraj Lechov, zmocnji chvat;
Do naju Słovjan zôs go deje zdô —
Żebe sę lubjeł z bratę brat.
Jô kapłon Svjantevjita dzis jem dëch.
Przode jem dzeje ledom groł
Na gusle, be czele z nji rodni ton
I kormę z nji mjelë na vjeczni czas.
Le przëszed dzeń chebni — proch wostoł z nas.
Zleglë kontine! Głos co grzoł,
To rodni naj czëcé — oh, gorze! — scech.
I scechła jes Pomorzko, kroju moj!
Jak cechnje po smjercovim marszu zvon.
To echę vstec brzątvji kąsk scechłi zdroj
Bolu — to v cisze skomą żgrze
Za tim, co v cemże grobu je...
Chcę povstë mjec z grobu naj Pomorzkji.
Cemżë chcę roztłuc meri grob!
Oh, deche ti zemji! Njech zaskęczi
Vajô pjers chlechę dzejovim,
Poli vseczecim wognjovim.
Oh, lede, va czejta! To gorzkô łiza
Nad grobę naj chvalë — to senov chlech...

(Do Aliksa):

Të dzecę go czejesz. Ce poli ta
Kr'vavô, bo stajeł v ce ju znob.
Dzis jidzesz głos zbudë dlo braci klëc,
Bjej v svjęti ti wudbje dukt novi rëc.
Barń moję ë dechov mosz wużetech
Rozvjidnjë cemżę v słuńca dnja.

DECHE:
Nają mosz spjercov moc, më v ce!

DECH I:
Brace! Tu z wostatnech Słovjińc
Vlevô cë jiver ë naj żol,
Żebe v ce kanął chvatu juńc,
Żebe jes wodpojął naj mol.
I nama doł ceszec sę vjidu dnjem,
Bo cemżô tak merô! Jô wostatk jem
Z naju tu czëcô Pomorzkji.
Svjat głëchi na naju je zjivrzonech!
Jivrę sę mało rozkreszi
Trzebno mu bjołą cesnąc stol,
Zreszi go pojigji le szol...
Zôs jinak je dalek, be zbrzątvjonech
Vodov tu zgładzec roz choc chrzept.
Leno z ce może vzińdz nom vnet
Ta vjidnech dnjov, ta złotô słuńca gorń,
Z ce Słovjińc żdże na svoji povste barń.

DECH II:
Moji Tatczeznje służeł jem,
Jak przëkoz sin belni po tatkach mô.
Vdorzô mje gvesno jesz som Dan,
V bjotkach kjej vzął jem dobëcé.
Choci jem wumar zare z ren
(I też tej naloz varg svoj skon),
Jesz żeję strzod gardov, mje koždi znô.
Jiże to moja krev Rujan
Zreta wod bjotkov, pojmanjô.
Vjic moja moc mjecza njech będze v ce!
Wumrzë choc, spolec be mjoł krzem
Mdzë cvjardi na bole, na pot, co żdże.
Bo zemji ti mosz skrzesac wudbę, chvat
Snjik grobov tu be stoł sę z jivru lat. (pvm.)

Jan Patock

Cëdovnô koszëla

(Povjóstkji kaszebskji, dzél II — postępni vątk)

Wovce szlë na zomk krolevskji, ë Mjichôłk szed z njimi. Krol go so pitoł: Povjédz, knopje, co edzą moje wovce?

Mjichôłk vëjon chustkę z taszë, wodvjinął hostję ë pokozoł ję krolovji ë rzek: To je żivnosc tvojich wovc.

V tim momence zmjenjelë sę wovce v lëdzi. Głupi jich vëbavjił. Krol rzek: Sinku, dom jô ce vszetko, co të le chcesz. Żëcze so co! Mjichôłk wodpovjedzôł: Nje vjem, co so mom żëczec, bo jem głupi. Ale vjitro povjem, co potrzebuję. Krol so na to zgodzeł. Mjichôłk szed drogą do jezora do stôri babë, co sedza v rovje. Povjedzoł ji, jak to mu vszetko szło ë pitôł sę:

— Starinko, povjedz mje, co jô so mom wod krola żëczec.

Baba rzekła:

— Sinku, żëcze so koszëlę Ale vez tę trzecą ż koszëli, co krol ce mdze dôvôł.

Mjichôłk szed do krola ë rzek: Dej mje koszëlę, bo moja je podzartô. Krol na to pokozôł mu jedną koszëlę, ale Mjichôłk rzek: Ta koszëla je dlô mje mołô, dej mje jinną. Krol podôł mu drëgą, ale głupi povjedzôł:

— Ta koszëla mje je za vjelgô, nji môsz të jinni? Krol tede podôł mu trzecą koszëlę, a Mjichôłk rzek:

— Ta mje pravje paseje, jakbë krôvc ją dlô mje wusził. Podzękovôł krolovji ë szed nazôd na Kaszëbë, do svojeho wojca. Wopovjodôł vszëtko, co przeżił, ale wojc ë bracë mu njic nje vjerzelë, rzekle:

— Të vcałosce nje beł wu krola, bobë cë gvësno nos ë wuszë wucęlë.

V sobotę woblek Mjichôłk svoją koszëlę, ë jeho bracô go nji moglë vjidzec, choc won blizko przë njich stojôł. Vjedzôł, że mjôł cëdovną koszëlę, ë kto ję noseł, ten stôł so njevjidzalni. Cësził so, ale njikomu wo tim njic nje povjôdôł. p. v.

Rozvożome...

V wostatnjim numrze „Klëki" (13) podani je vjerzt że „Sbioru piesni swiatowych..." vedanim przez Cenovę 1868. Przed vjerztę je przëpjisk. Czekavi. Podpjisoni L. R. Pjiszą v nim przëpjisku, że vjerzta tego nje znelë Ramułt, Kryński, Karnowski, Majkovskji, Mańkovskji i v. L. Loppel (takjigo vastę më nje znajemë, meslimë jednak, że mô to bëc v. L. Roppel).

Nas mocno czekavji, dloczego v. Roppel podani wostoł kol tich nazviskov. Czeż won takjigo zrobjił? Më vjemë wo njim, że won dopjerze zaczinô i że busznje ë jurnje polemizeje. Młodi — możemë mu vëbaczec — ale kożdi przeznô, że jeho „Przyczynki do recenzji artykułu ks. prał. A. Mańkowskiego o Fl. Cenowie w P. S. B. (Zrzesz Kasz. VI, 1, 2) bełe jakjisz njesmaczni. V. Roppel „vsod" tak na ks. Mańk., jakbe ten wostatni le akurôt nazłosc ë procem v. Ropplovji pjisoł. V. Roppel atakovoł, wodsapivoł ë zôs vpodoł. Bjedni ks. Mańkowski!

Przëtim je łesz jaknobe ntp. v. dr Majkovskji nje znoł „Sbjoru". Kjej v. L. R. (baro podezdrzani skrot) je czekavi, njech że sę zjavji v „puritańskjich" Kartuzach v „Zrzeszë" i mdzeme mu mogle pokozac v zbjorach Majkovskjiho nen „zbjor" do nech czos nje znani a „wodkreti" przez „pana L. R.".

Zakuńczenjé zôs teho przëpjisku je kąsk dzivni. Njejeden be sę spjitoł: dlocze woni to tam napjisale? Czeż za pożetk? Wostatné zdanjé je też dósc njeszczestlevé. Choba że autor so nji może rozdzelec czasov Cenove wod najech. Że to ju mjinęło vjele lat, że Kaszebjizna przeszła vjele zmjanov i że më mome pravo bëc vjicij kaszebskji — jak Cenova. Tak. vasto L. R.

Dlo „Klëki" na zakuńczenjé jedna dobrô rada: më svoją drogą, va svoją. A cze chceta nama dovac radę — to lepjij rzucta sprave kaszebskji ë vezta so ju v całosce za propagandę partijniho stronnjictva.

Momë vjedno szczescé do teho, że chtos nama muszi przevodzec. Kaszebji nje chcą, broń Boże, abe jim mjoł rozkazivac Kaszeba. Lepji zgjinąc — njigle dopuscec do teho. Poprovdze, tak je nolepji: Trzimmë so ti złoti zasade, a mdzemë vszetce, po vszetkji czase — słechele jinnech.

Ks. Chudzińskji, jeden z redaktorov „Pielgrzyma", na wostatnim żjezdze Stronnjictva Norodniho v Kartuzach vëgłoseł też m. jin. kjile zdanjov wo Kaszebach. Co też mog ks. Chudzińskji povjedzec. Rozmjejący sę na spravach Kaszeba rzecze: wo separatizmje kaszebskjim i wodgadnje. Ks. Chudzińskji jesz dodoł: tak jak to beło ju przed vojną.

Më zôs so chutko przëpomnjimë, cež to beło przed vojną? Vej v 1910 r. „Pielgrzym" napod na Majkovskjiho, woskarżił go, nawubleżeł mu — a potemu wodvołoł, bo sąd tak nakozoł. Sąd njemjeckji muszoł „Pielgrzymowi" nokozac, muszoł vstrzemac jeho robotę rozbjijającą nad zjednoczenjim Słovjan! „Pielgrzym" wo tim zabôczeł.

Dzis znovu ks. Chudzińskji przestrzegô. Situaceję naszę porovneje do sudeckji. Më to, jak ni Njemcë sud. — godô ks. Ch. — chcemë autonomji, Separatisce! Kożdi słechô: cež też won rzecze wo

Słovakach. Njick! Wo tim, że Słovace rozbijają jednotę Czechosłovaceji — njick. Njemcë, jak to Njemcë — jima možemë vëbaczec, ale Słovakom, Słovjanom z krëvji ë gnotov, tima më, ks. Chudzińskji, przeboczec nji možemë. A timczasę ksądz wo Słovakach i jinnech norodovoscach v Czechosłovaceji anji słovka, le wo Njemcach. A nas porovnoł do Njemcov. Czëkavé! Mëbejesmë to nazvele debeltną moralnóscą.

Z Vilna mają bëc nadovani słechovjiszcza v jęzeku bjołoruskjim. Woburzeło to mocno „Słowo Pomorskie" (26. VII), chterno pjisze tak: „A nie łaska to, panowie z Ozonu, uczyć tamtejszych kacapów mówienia po ludzku, czyli po polsku?" Żebe takji zdanjé mogło so wukozac v kulturalnim cządnjiku, to je nje do pomeslenji. V ten sposob wobrażac jakjis norod, to nje je godni civilizovonech ledzi. To sę može choba zdarzec v Azeji, nje na Pomorzu. B. S.

KASZEBJI v XVIII ST.

(Z „Encyclopédie, ou dictionnaire universel raisonne des connaissances humaines" t. 7, Yverdon, 1771).

„Krôj Kaszebov, dzél Pom. preskjiho abo brand., znajdivô sę v wokręgu Gorno-Saskjim v Njemcach. Krôj nen timczasę tvorzi knj. wosobni, chterno so rozcigo v novożnjeszim dzélu kol Persante i wobimivô mjasta: Kolberg, Belgard, Novi Szteteno, Koszalino i kjile jinnech vożnjeszech mjastov z vjeloma zomkami ë vsami. Naźva knjazestva wostała z czasov, kjede jesz krol preskji, teroznjeszi pon (souverain) wodbivoł v njim rządę, ale tero mô to znaczenjé administracijné, bo inkorporacejô mjała mol v czasach generalni regenceji knj. pom. v Sztetenje. Kaszebji, chterni mjeszkają v ni provinceji, są partem Vendov: jich rasa tvorzi ksztołt dosc verazni: są jurni, roboczi ë czesti; rzodko parłęczelë sę v żenjaccë z jinima norodami, bez co jich charakteristika ë domoci zvëczaje vëroźnjają jich wod reszte Pomorzanov; są lëtrami i godają jęzekę podobnim do polskjiho. (D. G.)"

PRZEZER VEDAVOV.

Dr Al. Majkovskji „H i s t o r i a K a s z u b ó w" Gdynia 1938. Skład główny: Stanica — Zrzeszenie Regionalne Kaszubów, Gdynia, ul. Świętojańska 3, m. 3. p. II. Str. 301, cena zł 10,— i 4,—.

J a n t a r R. II, 2 (6) czervjińc, Gdynia. Artikle: K. Piwarski „Zagadnienie bałtyckie w opinii polskiej XVII wieku". A. Spekke „Wiadomości geografów arabskich o narodach bałtyckich wczesnego średniowiecza". Z. A. Rajewski „Kultura Pomorza w okresie wczesnodziejowym" i j.

T e k a P o m o r s k a" R. III, 3, môj-czervjińc, Toruń. Artikle: A. Ryniewicz „Gryf w służbie Orła Białego". H. Piskorska „Stolica Pomorza". J. Gajek „Stroje ludowe na Pomorzu" ij. Do przezdrzeni bibljografjô pomorskô.

— S p r a w y n a r o d o w o ś c i o w e R. XII, 1—2. Varszava. Artikle: „Ukraina między wschodem a zachodem". „Liczba i rozmieszczenie Serbów Łużyckich" ij. Mjidze recenzjami: St. Novakovskjiho „Jan Kilarski, Gdańsk".

R u c h S ł o w i a ń s k i. R. III; 5, 6, Lvov.

D e k a d a, cządnjik akademickji, nr 21/22, lepjińc, Varszava. Numer posvjęconi morzu i Pomorzu. Artikle: J. Bieniasz „O Wszechnicę Pomorską". A. Bukowski „Toruń duchowa stolica Pomorza". M. Magdański „O studia historyczne nad Pomorzem". „Pomorze i Wybrzeże". „Tradycje naukowe Torunia". „Pionierska działalność Instytutu Bałtyckiego ij.

P o l a k - G r e k o - K a t o l i k R. V, Lvov.

L i v i v s k i V i s t i R. II, Lvov.

C h r y ś c i j a n s k a j a D u m k a, R. XI, Vjilno

B i e ł a r u s k i L e t a p i s, R. III, Vjilno.

S l o v a n s k y P r e h l e d R. XXX. 6; Praha.

Dnja 3. VII. wodbeł sę zjazd PAK! „Cassubia" v Kartuzach.

— Akademickji part Kaszebov v Kartuzach vëstavi 14 i 15 VIII sztekę Fr. Tredera „Vreje".

— Novi biskup gduńskji ks. Splett je z pochodzenjiho Kaszebą.

— V latarni morskji na Rozevju wurządzono „jizbę Żeromskjiho".

— K. P. W. z Vejrova vëstavjiło v Wolevje sztekę ledovą Pavła Szefkji Wesele na Kaszubach.

— V „Monitorze Polskim" z dnja 11. VII. tr. wukazało sę wogłoszenjé wo zalegalizovanjim przez wojevodę Pomorskjiho „Stanicy" — Zrzeszenjé Regjonalni Kaszebov v Gdinji. Celę teho stovarziszenjiho je: Szerzenie znajomości ziemi kaszubskiej, współpraca z czynnikami państwowymi i społecznymi nad rozwojem życia gospodarczego i ruchu spółdzielczego, działalność w dziedzinie literatury i sztuki kaszubskiej.

— Drzevorit na str. 54 vëkonoł St. Brzęczkowski (drek. beł v „Gryfie" 1925).

Tłukjem Zrzeszë Kaszebskji v Kartuzach.